

دادرسی عادلانه از منظر انصاف و عدالت کیفری

«مطالعه معیارهای حاکم بر دادرسی عادلانه (منصفانه) در حقوق

ایران، اسناد بین‌المللی و رویه دادگاه حقوق بشر اروپا»

مؤلف:

ثامل حمید

چاپ نخست

پاییز ۱۳۹۸

سرشناسه	:	حمید، کامل، ۱۳۶۳-
عنوان قراردادی	:	ایران، قوانین و احکام Iran, Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور	:	دادرسی عادلانه از منظر انصاف و عدالت کیفری: "مطالعه معیارهای حاکم بر دادرسی عادلانه (متصفانه) در حقوق ایران، اسناد بین‌المللی و رویه دادگاه حقوق بشر اروپا" / مؤلف کامل حمید.
مشخصات نشر	:	اهواز: انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۳۹۹ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۲۴۹-۰۰۶-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا
یادداشت	:	پشت جلد به انگلیسی: Kamel Hamid, Fair trial from the perspective of fairness and criminal justice. "Studying the Criteria for Fair Trial in Iranian Law, International Documents and the European Court of Human Rights"
یادداشت	:	کتاب‌نامه: ص. ۳۹۵ - ۴۱۸.
عنوان دیگر	:	مطالعه معیارهای حاکم بر دادرسی عادلانه (متصفانه) در حقوق ایران، اسناد بین‌المللی و رویه دادگاه حقوق بشر اروپا.
موضوع	:	دادگاه اروپایی حقوق بشر
موضوع	:	European Court of Human Rights
موضوع	:	دادرسی عادلانه -- ایران
موضوع	:	Fair trial -- Iran
موضوع	:	دادرسی عادلانه (حقوق بین‌الملل)
موضوع	:	(Fair trial (International Law
موضوع	:	دادرسی عادلانه
موضوع	:	Fair trial
رده‌بندی کنگره	:	۳۵۱K۸۸H
رده‌بندی دیویی	:	۵۵/۳۴۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۸۸۰۸۶۱

دادرسی عادلانه از منظر انصاف و عدالت کیفری

«مطالعه معیارهای حاکم بر دادرسی عادلانه (متصفانه) در حقوق ایران، اسناد بین‌المللی و رویه دادگاه حقوق بشر اروپا»

کامل حمید

ناشر: انتشارات علوم و فنون پزشکی اهواز

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

اخطار

مرکز نشر و پخش: اهواز - امانیه - خیابان سقراط غربی جنب مجتمع تصادفات دادگستری - کادچ - شمار - پلاک ۱۲۰

تلفن تماس: ۰۶۱-۳۳۳۶۲۸۹۳-۳۳۳۳۳۸۶۵ دورنگار: ۰۶۱-۳۳۳۶۴۵۶۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مؤلف (پدیدآور) بوده و هرگونه تکثیر، نسخه‌برداری یا اقتباس و درج مطالب به نام خویش، توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی، به هر نحوی از انحاء، بدون کسب مجوز کتبی از مؤلف (پدیدآور)، عملی غیراخلاقی، مذموم (گناه شرعی) و از منظر قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸، قابل تعقیب و مستوجب مجازات مقرر قانونی خواهد بود. استفاده موردی و جزئی جهت تدوین کتب، مقالات، تحقیقات حقوقی و پژوهش‌های دانشگاهی، به شرط ذکر منبع اقتباس مطالب، مستثنا از این تقریر خواهد بود.»

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
سخن آغازین	۱۹
دیباچه	۲۱
معرفی موضوع کتاب	۳۳

فصل اول: مفهوم، پیشینه و اهداف دادرسی عادلانه (منصفانه)

مبحث اول: مفاهیم	۴۷
گفتار اول: مفهوم دادرسی	۴۷
بند اول: مفهوم اصل دادرسی	۴۸
بند دوم: مفهوم اعم دادرسی	۴۸
بند سوم: مفهوم حقوقی دادرسی	۴۹
بند چهارم: مفهوم اقتصادی دادرسی	۵۰
الف: مفهوم گسترده دادرسی	۵۰
ب: مفهوم محدود دادرسی	۵۱
گفتار دوم: مفهوم عدالت و دادرسی عادلانه	۵۱
بند اول: مفهوم عدالت	۵۲
الف: عدالت در لغت	۵۲
ب: عدالت در اصطلاح و علم حقوق	۵۴
بند دوم: مفهوم دادرسی عادلانه	۵۵
گفتار سوم: مفهوم و ویژگی های انصاف	۵۷
بند اول: مفهوم انصاف	۵۷
الف: انصاف در لغت	۵۸
ب: انصاف در اصطلاح	۵۸

۶۰	بند دوم: ویژگی های قاعده انصاف.....
۶۱	بند سوم: دادرسی منصفانه (مبتنی بر انصاف).....
۶۲	گفتار سوم: جایگاه (تقنینی) کیفیت دادرسی.....
۶۲	بند اول: جایگاه داخلی.....
۶۴	بند دوم: جایگاه بین المللی.....
۶۵	گفتار چهارم: شاخص های کیفیت دادرسی (مبتنی بر عدل و انصاف).....
۶۵	بند اول: شاخص های دادرسی.....
۶۷	الف: زمان مفید.....
۶۷	ب: زمان بهینه.....
۶۸	پ: زمان قراردادی.....
۶۹	بند دوم: هزینه (های) دادرسی.....
۷۰	الف: هزینه های فردی و اجتماعی دادرسی.....
۷۰	۱- هزینه های فردی دادرسی.....
۷۱	۲- هزینه های اجتماعی دادرسی.....
۷۲	ب: عوامل کنترل هزینه های دادرسی.....
۷۲	۱- معقول و متعارف بودن هزینه ها.....
۷۴	۲- نظریه انتقال هزینه ها.....
۷۴	گفتار چهارم: عوامل ارتقای کیفیت دادرسی (ایجاد معیارهای دادرسی عادلانه).....
۷۵	بند اول: رهیافت تقنینی.....
۷۶	بند دوم: رهیافت قضایی.....
۷۸	مبحث دوم: پیشینه دادرسی عادلانه.....
۷۸	گفتار اول: دادرسی عادلانه در دوران باستان و قرون وسطی.....
۸۰	گفتار دوم: دادرسی عادلانه در دین اسلام.....
۸۲	گفتار سوم: دادرسی عادلانه در عصر جدید.....

- ۸۳ بند اول: دادرسی عادلانه در نظام ملّی
- ۸۴ الف: از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی
- ۸۶ ب: از انقلاب اسلامی تاکنون
- ۸۸ بند دوم: دادرسی عادلانه در نظام بین المللی
- ۸۹ بند سوم: دادرسی عادلانه در اسناد بین المللی و منطقه‌ای
- ۸۹ الف: دادرسی عادلانه در اسناد جهانی
- ۹۱ ب: دادرسی عادلانه در اسناد منطقه‌ای
- ۹۲ مبحث سوم: اهداف دادرسی عادلانه
- ۹۴ گفتار اول: حفظ و صیانت از منافع جامعه
- ۹۵ گفتار دوم: صیانت از منافع متهم
- ۹۷ گفتار سوم: تأمین منافع برده
- ۹۸ بند اول: لزوم احترام به شأن و منزلت برده دیدگان
- ۹۸ بند دوم: حق ارائه دیدگاه‌ها و دل‌نگرانی‌ها از دیدگان
- ۹۹ بند سوم: حق تأمین امنیت
- ۹۹ بند چهارم: حق جبران خسارت و پرداخت غرامت
- ۱۰۰ بند پنجم: ایجاد تعادل مناسب بین تأمین منافع جامعه، متهم و برده
- ۱۰۱ مبحث چهارم: دادگاه حقوق بشر اروپا
- ۱۰۲ گفتار اول: کلیات و مبانی کارکردی دادگاه حقوق بشر اروپا
- ۱۰۲ بند اول: تاریخچه و سیر تشکیل دادگاه حقوق بشر اروپا
- ۱۰۴ بند دوم: ارکان و ساختار دادگاه حقوق بشر اروپا
- ۱۰۴ الف: نحوه و شرایط انتخاب قضات دیوان
- ۱۰۵ ب: نحوه تشکیل نشست عمومی دادگاه
- ۱۰۶ ب: نحوه انتخاب ریاست دادگاه
- ۱۰۶ ت: نحوه تشکیل بخش‌ها و کمیته‌ها در دادگاه

- ث: ارکان قضایی (کمیته‌ها، شعبه‌های عمومی و شعبه کل) ۱۰۷
- ج: نحوه اداره دفتر دادگاه ۱۰۸
- چ: نحوه انتخاب دبیر دادگاه ۱۰۸
- بند سوم: سازمان و پیکره دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۰۹
- بند چهارم: حقوق تحت حمایت دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۱۱
- بند پنجم: دعاوی قابل طرح در دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۱۵
- بند ششم: امکان پذیرش دادخواست (شکایت) در دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۱۶
- بند هفتم: آیین دادرسی در دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۱۸
- الف: قواعد کلی حاکم بر آیین دادرسی دادگاه ۱۲۰
- ب: مرحله رسیدگی به پذیرش بودن دعاوی ۱۲۱
- پ: آیین مربوط به طرح دعاوی در دادگاه ۱۲۲
- ت: رویه دادگاه پس از پذیرش دادخواست ۱۲۴
- ث: معیارها و ضوابط پذیرش دادخواست ۱۲۴
- ج: آیین دادرسی دادگاه در مرحله ماهوی ۱۲۵
- چ: اتخاذ رویه غیرقضایی دادگاه در بعضی موارد (در حال و ستانه) ۱۲۶
- ح: آیین ابلاغ اوراق قضایی در دادگاه ۱۲۶
- بند هشتم: صدور و اجرای احکام دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۲۷
- گفتار دوم: صلاحیت‌های قضایی دادگاه حقوق بشر اروپا ۱۲۹
- بند اول: حقوق حمایت شده اولیه (مصوب ۱۹۵۰) ۱۲۹
- بند دوم: حقوق توسعه یافته (صلاحیت‌های جدید) ۱۳۰
- الف: پروتکل شماره ۱ (۲۰ مارس ۱۹۵۲) ۱۳۰
- ب: پروتکل شماره ۴ (۱۶ سپتامبر ۱۹۶۳) ۱۳۱
- پ: پروتکل شماره ۶ (۲۸ آوریل ۱۹۸۳) ۱۳۱
- ت: پروتکل شماره ۷ (۲۲ نوامبر ۱۹۸۴) ۱۳۱

۱۳۲	ث: پروتکل شماره ۱۲ (۴ نوامبر ۲۰۰۰).....
۱۳۲	ج: پروتکل شماره ۱۳ (۳ می ۲۰۰۲).....
۱۳۳	بند سوم: صلاحیت مشورتی دادگاه.....

فصل دوم: اصول حقوقی حاکم بر دادرسی عادلانه (منصفانه)

۱۳۷	مبحث اول: اصول بنیادین دادرسی عادلانه.....
۱۳۸	گفتار اول: لزوم حفظ کرامت انسانی در فرآیند کیفری.....
۱۴۱	گفتار دوم: اصل حکومت قانون بر فرآیند کیفری.....
۱۴۶	بند اول: اصل قانونی بودن مراجع رسیدگی کننده به جرم.....
۱۵۳	الف: اصل قانونی بودن نهاد کشف جرم.....
۱۵۵	ب: اصل قانونی بودن نهاد تعقیب متهم.....
۱۵۶	پ: اصل قانونی بودن نهاد تحقیق.....
۱۵۷	ت: اصل قانونی بودن نهاد دادرسی.....
۱۵۹	ث: اصل قانونی بودن نهاد اجرای کیفری.....
۱۶۰	بند دوم: اصل قانونی بودن آیین رسیدگی به جرم.....
۱۶۰	الف: اصل قانونی بودن آیین کشف جرم.....
۱۶۲	ب: اصل قانونی بودن آیین تعقیب متهم.....
۱۶۶	پ: اصل قانونی بودن آیین تحقیقات مقدماتی.....
۱۶۹	ت: اصل قانونی آیین دادرسی به معنای خاص.....
۱۶۹	ث: اصل قانونی بودن آیین اجرای کیفری.....
۱۷۰	گفتار سوم: اصل برائت.....
۱۷۱	بند اول: مفهوم و جایگاه اصل برائت.....
۱۷۲	بند دوم: مبانی اصل برائت.....
۱۷۳	بند سوم: قلمرو اصل برائت.....

۱۷۴	بند چهارم: آثار اصل برائت
۱۷۴	الف: آثار اصل برائت در تشریفات دادرسی
۱۷۵	ب: آثار اصل برائت در حقوق دفاعی متهم
۱۷۶	مبحث دوم: سایر اصول حقوقی حاکم بر دادرسی عادلانه (منصفانه)
۱۷۶	گفتار اول: اصل تضمین حقوق طرفین دعوی
۱۷۹	گفتار دوم: اصل تساوی افراد در مقابل قانون
۱۸۱	گفتار سوم: اصل بی طرفی و استقلال دستگاه عدالت کیفری
۱۸۱	بند اول: اصل بی طرفی
۱۸۵	بند دوم: اصل استقلال
۱۸۸	گفتار چهارم: اصل دقت در دادرسی
۱۹۱	گفتار پنجم: اصل سرعت در دادرسی
۱۹۳	گفتار ششم: اصل علنی بودن دادرسی کیفری
۱۹۶	بند اول: رفع موانع حضور مردم و اسرار جریان دادرسی
۱۹۶	الف: رفع موانع حضور
۱۹۹	ب: امکان انتشار جریان دادرسی
۲۰۱	بند دوم: حضور متهم در دادرسی و رویارویی با شاکیاگر شهود
۲۰۱	الف: حضور متهم در دادرسی
۲۰۵	ب: رویارویی متهم با شاکی و گواهان و امکان پرسش از آنها
۲۰۹	بند سوم: شفاهی بودن دادرسی
۲۱۱	بند چهارم: اعلان و قرائت علنی رأی
۲۱۳	بند پنجم: مشخص بودن هویت کنشگران فرآیند دادرسی کیفری
۲۱۵	گفتار هفتم: رعایت اصل آزاد بودن متهم پیش از دادرسی کیفری
۲۱۶	بند اول: حق آزاد بودن
۲۱۹	بند دوم: ضرورت توجیه قرار بازداشت موقت

- بند سوم: خودسرانه نبودن بازداشت ۲۱۹
- گفتار هشتم: اصل لزوم رعایت حقوق دفاعی متهم ۲۲۰
- بند اول: اصل قانونی بودن حقوق دفاعی متهم ۲۲۰
- بند دوم: اصل لزوم تفهیم اتهام و آگاهی از حقوق متهم ۲۲۲
- الف: لزوم تفهیم اتهام ۲۲۳
- ب: تفهیم حقوق دفاعی متهم ۲۲۶
- بند سوم: اصل حق دسترسی متهم به وکیل و سایر حقوق دفاعی ۲۲۸
- الف: حق استناد به مشاوره و خدمات حقوقی ۲۳۱
- ب: حق سکوت متهم ۲۳۱
- پ: لزوم ثبت دقیق بازجویی ۲۳۲
- ت: وجود یک مترجم در مرحله بازجویی ۲۳۳
- ث: لزوم رعایت فرض برائت در مرحله بازجویی ۲۳۴
- ج: حاضر کردن فوری متهم نزدیک قاضی یا افسر پلیس قضایی ۲۳۵
- چ: لزوم اعطای مهلت و امکانات مناسب برای تهیه ارائه دفاع ۲۳۷
- ح: لزوم وجود دستور مقام قضایی برای احضار و جلب متهم و بازرسی اماکن ۲۳۷
- خ: قرارهای تأمینی محدودکننده آزادی و پذیرش حق اعتراض متهم نسبت به آنها ۲۳۸
- د: حق متهم به جبران خسارات ناشی از اشتباهات قضایی در مرحله تحقیقات مقدماتی ۲۴۰
- گفتار نهم: اصل منع محاکمه مجدد ۲۴۱
- گفتار دهم: اصل لزوم رعایت حقوق همه نقش آفرینان در فرآیند کیفری ۲۴۶

فصل سوم: تضمین اجرای اصول ناظر بر دادرسی عادلانه یا

منصفانه از منظر دادگاه حقوق بشر اروپا

- مبحث اول: اصول دادرسی عادلانه از منظر دادگاه اروپایی حقوق بشر اروپا ۲۵۳
- گفتار اول: حق رسیدگی مؤثر - جبران مؤثر ۲۵۳

۲۵۷	گفتار دوم: حق برخورداری از دادرسی منصفانه - عادلانه
۲۶۰	گفتار سوم: حق برابری دادگاه
۲۶۱	گفتار چهارم: اصل بی طرفی و استقلال دادگاه
۲۶۴	گفتار پنجم: حق دفاع
۲۶۸	گفتار ششم: اصل علنی بودن دادرسی
۲۷۰	گفتار هفتم: اصل عدم بازداشت خودسرانه
۲۷۶	گفتار هشتم: حق برخورداری از دادرسی سریع
	گفتار نهم: حق غرامت و جبران خسارت به جهت تصمیم نادرست یا اشتباه
۲۷۷	قاضی
۲۷۹	مبحث دوم: معیارهای دادرسی عادلانه
۲۷۹	گفتار اول: حق آزاد بودن (اول و ضوابط ناظر بر آن)
۲۸۰	بند اول: حق آزاد بودن
۲۸۱	الف: ضرورت توجیه قرار بازداشت
۲۸۱	ب: خودسرانه نبودن بازداشت
۲۸۲	پ: مقام صالح
۲۸۴	بند دوم: حقوق افراد بازداشت شده
۲۸۴	الف: حقوق افراد در بازداشت از حیث اطلاع رسانی به آنان
۲۸۴	۱- حق متهم در اطلاع فوری از دلیل بازداشت و اتهامات خود
۲۸۶	۲- ضرورت آگاه ساختن فرد بازداشت شده از حقوق خویش
۲۸۷	۳- اعلام حق انتخاب وکیل
۲۸۷	۴- اعلام حق سکوت
۲۸۸	ب: آگاه ساختن متهم به زبانی که او درک می کند
۲۸۹	پ: حق متهم خارجی در ارتباط با سفارتخانه و یا کنسولگری مربوط
۲۸۹	ت: حق فرد بازداشت شده در برقراری ارتباط با دنیای خارج از بازداشت

- ث: لزوم معقول بودن مدت بازداشت ۲۹۰
- ج: شرایط بازداشت باید انسانی باشد ۲۹۱
- گفتار دوم: اصول و ضوابط ناظر بر حق دفاع متهم در مرحله تحقیقات
مقدماتی ۲۹۲
- بند اول: حق استفاده از مشاوره و خدمات حقوقی ۲۹۳
- بند دوم: حق سکوت متهم ۲۹۳
- بند سوم: لزوم ثبت دقیق بازجویی ها ۲۹۴
- بند چهارم: وجود یک مترجم در مرحله بازجویی ۲۹۴
- بند پنجم: ممنوعیت اقرار اجباری ۲۹۵
- بند ششم: لزوم رعایت فرض برائت در مرحله بازجویی ۲۹۶
- بند هفتم: حاضر نمودن فرد متهم نزدیک قاضی یا افسر پلیس قضایی ۲۹۷
- بند هشتم: لزوم اعطای مهلت و امکانات مناسب برای تهیه و ارائه دفاع ۲۹۷
- بند نهم: لزوم وجود دستور مقام قضایی برای احضار و جلب متهم و یا
بازرسی اماکن ۲۹۸
- بند دهم: قرارهای تأمینی محدودکننده آزادی و پذیرش حق اعتراض متهم
نسبت به آن ها ۲۹۹
- بند یازدهم: حق متهم برای جبران خسارات ناشی از اشتباهات قضایی در
مرحله تحقیقات مقدماتی ۳۰۰
- گفتار سوم: اصول و ضوابط ناظر بر رسیدگی در مرحله دادرسی (دادگاه) ۳۰۰
- بند اول: دادرسی در زمان معقول (رسیدگی بدون تأخیر) ۳۰۱
- بند دوم: رعایت اصل تساوی سلاح ها توسط دادرس جزایی ۳۰۴
- بند سوم: رعایت حق برابر قضایی ۳۰۷
- بند چهارم: منع تحصیل دلیل دادرس جزایی له یا علیه متهم ۳۰۸
- بند پنجم: رعایت اصل استقلال و بی طرفی توسط دادگاه جزایی ۳۱۴

- بند ششم: تشکیل دادگاه به شکل علنی و تمهید شرایط برگزاری آن ۳۱۸
- بند هفتم: حضور هیئت منصفه در موارد مقهور قانونی مطابق مقررات ۳۲۱
- گفتار چهارم: تضمین معیارهای دادرسی عادلانه در موارد خاص ۳۲۲
- بند اول: جرائم اطفال و نوجوانان بزهکار ۳۲۳
- بند دوم: جرائم خاص نظامیان ۳۲۵
- بند سوم: جرائم افراد مشمول عناوین سازمانی، دولتی و غیره ۳۳۱
- مبحث سوم: ضمانت اجرای نقض معیارهای دادرسی عادلانه ۳۳۴
- گفتار اول: ضمانت اجرای ملی (داخلی) ۳۳۷
- بند اول: قانون اساسی ۳۴۰
- بند دوم: قانون مجازات اسلامی ۳۴۲
- بند سوم: قانون آیین دادرسی کیفری ۳۴۳
- بند چهارم: قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی ۳۴۴
- بند پنجم: اسناد و مقررات بین‌المللی در دولت ایران آن‌ها را مورد شناسایی قرار داده است ۳۴۶
- گفتار دوم: ضمانت اجرای بین‌المللی (خارجی) ۳۴۷
- بند اول: منشور ملل متحد مصوب ۱۹۴۵ ۳۴۷
- بند دوم: اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ ۳۴۹
- بند سوم: میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۹۶۶ ۳۵۱
- بند چهارم: میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۹۶۶ ۳۵۱
- بند پنجم: کنوانسیون ضد شکنجه و رفتار یا مجازات خشن، غیرانسانی یا تحقیرآمیز مصوب ۱۹۸۴ ۳۵۴
- بند ششم: کنوانسیون حقوق بشر اروپا مصوب ۱۹۵۰ ۳۵۶
- بند هفتم: کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر مصوب ۱۹۶۹ (اجرای ۱۹۷۸ میلادی) ۳۵۹

سخن آغازین:

امروزه قدر مسلم رعایت انصاف و عدالت قضایی این است که «دادرسی عادلانه یا منصفانه»، یکی از مسائل بنیادین برای حاکمیت قانون، بهداشت قضایی، تضمین حقوق افراد در فرآیند قضایی و احترام به حقوق بشر خواهد بود؛ زیرا عدالت، حق است و نباید برخلاف آن عمل کرد، هرگاه چنین شود، بی‌عدالتی، بیدادگری و نادیده گرفتن حقوق بشر پدیدار گشته است؛ بنابراین سخن، «انصاف» و «عدالت» با مفهوم احترام به حقوق انسانی، رابطه تنگاتنگی دارد. در حقیقت، عدالت، رفتار مطابق قانون است؛ پس بی‌عدالتی، مصداق باره رفتار مخالف قانون و نقض حقوق بشر است.

در واقع، «دادرسی عادلانه»، محاکمه افراد انسانی در پرتو قانون و با در نظر داشتن احترام به حقوق بشر و بر مبنای برای ترویج حاکمیت قانون است. این حقوق، توسط هیئت‌های ملی و بین‌المللی در قالب بعضی از اصول، نظام‌مند شده‌اند. دادگاه‌ها برای تأمین عدالت و حل اختلاف تشکّل داده‌اند؛ بنابراین، در عملکرد خود باید حسّاس و بنیاد تشکیل خود را در نظر داشته باشند. بر این اساس، باید پنداشت که دادگاه‌ها مهم‌ترین نقش را در تحقق اهداف قوه قضایی دارند؛ برای اینکه این اهداف بیش از پیش تأمین گردد باید برخی از اصول را رعایت کنند تا به بلایست رسیدگی و عدالت تصمیمات را از پیش تضمین می‌کند.

در دهه‌های اخیر که طرح مباحث حقوق بشر و لزوم رعایت آن بر تمام شاخه‌های حقوقی از جمله آیین دادرسی کیفری سایه افکنده، شاهد آن هستیم که نظام‌های حقوقی با گذر از دست‌آویز سیستم تفتیشی، به سوی سیستم اتهامی گام برمی‌دارند و تمام تلاش خود را معطوف عادلانه کردن «دادرسی» می‌نمایند و سعی بر آن دارند تا حقوق و آزادی‌های فردی در کلیه مراحل رسیدگی کیفری مراعات گردد.

به طور خلاصه می‌توان گفت «دادرسی»، زمانی «عادلانه» است که بتواند به حفظ توازن میان مصالح جامعه و متهم پردازد و متهم در شرایطی کاملاً آزاد و درحالی که از

تضمین‌های لازم برای دفاع از خود برخوردار است، مورد محاکمه واقع شود. در این فرض، «دادرسی عادلانه» - که گاهی دادرسی منصفانه (در بعضی متون، به عنوان واژگان یکسان و در بعضی دیگر، به عنوان مترادف یا اشتراک معنایی و در بعضی دیگر، نهادهای جدا و مستقل) - از جمله معیارهای اساسی و بنیادی در تضمین حقوق متهمان در فرآیند رسیدگی‌های کیفری خواهد بود؛ بدون تردید، عدم رعایت اصول و معیارهای حاکم بر دادرسی کیفری، توسط مراجع قضایی و دیگر افراد دخیل در تعقیب و مجازات متهمان (محکومان)، موجب ایراد خدشه به اعتبار امر کیفری خواهد بود. باید دانست که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های ناظر بر رعایت معیارهای دادرسی عادلانه (برابر با عدل، مخالف جور و ظلم) که موجب تضمین حقوق افراد حاضر در فرآیند دادرسی می‌گردد، «انصاف» (مترادف داد و مخالف پیداد در زبان فارسی) خواهد بود که شاخصه اصلی رسیدگی‌های کیفری مراجع قضایی بین‌المللی، خصوصاً دادگاه حقوق بشر اروپا و دیگر مراجع قضایی مانند دیوان کیفری بین‌المللی در برمی‌گیرد. در این کتاب، ضمن بررسی پیشینه و تحول تاریخی پیدایش دادرسی عادلانه یا منصفانه (با پذیرش تساوی معنای عدالت و انصاف) و مبانی حقوقی کارکردی دادگاه حقوق بشر اروپا، به بررسی اصول حاکم بر دادرسی عادلانه (منصفانه) و معیارهای ناظر بر آن و در نهایت، به واکنش‌های کیفری نقض این معیارها از منظر دادگاه حقوق بشر اروپا خواهیم پرداخت.